

דבר העורך

התגובות החמות שהגיעו אל שלחן המערכת מלמדות כי אכן קיים בציבור התורני רצון להעמיק בנושא הזה של ארץ הקודש. חיבת ארץ הקודש מוטבעת היא אצל כל יהודי עוד מימי האבות הקדושים, וכפי שהבאנו בגליון הקודם מדברי המדרש שמתאר כיצד אברהם נתאוה לה, יצחק נתאוה לה, יעקב נתאוה לה, ואף דוד נתאוה לה.

המשנה במסכת אבות (ה, ב - ג) אומרת: "עשרה דורות מנח ועד אברהם... עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו...", מבאר ר' חיים מוולוז'ין (רוח חיים שם) מדוע דווקא בעשרה נסיונות נאמר אברהם אבינו ואילו בעשרה דורות מנח ועד אברהם לא מוזכר אברהם אבינו, משום שלאחר שעמד אברהם אבינו בנסיונות אלו, נעשו לו הדברים האלו כטבע והשתרשו אצל זרעו לדורות, וזה מה שנותן לנו - בניו, את הכח לעמוד באותם נסיונות. בזה הוא מבאר מנין התשוקה שמתעוררת אצל יהודי לעלות לארץ, שמקורה מהנסיון של אברהם אבינו לך - לך אל הארץ אשר אראך. בכך השריש אברהם אבינו לדורות את הטבע הזה, שיהודי עוזב את כל אשר לו, ועולה לארץ ישראל. על ידי פעולה זאת, ועל ידי החיבה שנוצרה אצל אברהם אבינו בעקבותיה לארץ ישראל, וכמש"כ בספר חרדים "אחר שבא שמה פעם ראשונה, וראה במראה הנבואה יקר תפארת קדושת הארץ, אז נכסוף נכסף", השריש אברהם אבינו את חיבת הארץ בלב בניו.

מלבד זאת קשור היהודי בכל חייו לארץ ישראל. בכל תפילותיו, ערב ובקר וצהריים מתפלל היהודי ופניו פונות אל ירושלים, ואם הוא מתגורר בחו"ל פניו כלפי ארץ ישראל.

כאשר יהודי סועד את סעודתו הוא מצווה מפי הבורא לברך אותו על "הארץ הטובה אשר נתן לך" (דברים ה, י), והברכה השניה מוקדשת כולה לברכת הארץ, לאחר מכן הוא מתפלל "רחם ה' אלוקינו... ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך.. ובנה ירושלים עיר הקודש". גם כאשר הוא מברך מעין שלש, הוא מודה "על ארץ המדה טובה ורחבה שרצית והנחלת

על הפרשה

חשיבות הארץ אצל האבות

בגליון הקודם עמדנו על מה שאנו רואים בפרשתינו כיצד התייחס משה רבינו בחומרה להצעתם של בני גד ובני ראובן, כאשר הוא חשב שהם רוצים ע"ז להניא את לב בני ישראל מלעלות לארץ, וכיצד התבטא עליהם במילים חריפות והוכיחם בצורה שאין אנו מוצאים דוגמתה בתורה. מכך אנו רואים את חשיבותה של ארץ ישראל בעיני משה רבינו, שמפני כך הוצרך משה רבינו לדחות בתקיפות כל נסיון לגרום רפיון בדבר הזה. זוהי הנקודה הרגישה אצל עם ישראל, שעליה ראה משה רבינו צורך לשמור באופן מיוחד.

ויתירה מכך, אף לאחר שבני גד ובני ראובן הבטיחו למשה רבינו שהם יעברו חלוצים, הוצרך משה להזהירם בלשון קשה, ואמר להם לקיים את תנאם "ואם לא תעשון כן הנה חטאתם לה' ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם". דבר זה נראה משונה קצת, שגם לאחר שהבטיחו בני גד ובני ראובן שלא יגרמו רפיון אצל עם ישראל בעלייתם לארץ, המשיך משה רבינו להוכיחם בצורה קשה. אבל לפי האמור הדברים מובנים, שבענין זה לא היה מקום לכל ויתור, והיה צריך משה רבינו להזהירם בחומרה.

על דרך זה ניתן לראות במקומות רבים כיצד התורה מתייחסת לענין ארץ ישראל, כאשר מתוך הפסוקים עצמם אנו יכולים לראות כיצד החשיבה התורה ענין זה כדבר מרכזי אצל עם ישראל. בגליון זה נראה כיצד התייחס הקב"ה לארץ ישראל בדיבורו עם האבות, וכיצד ראו האבות את ענין ארץ ישראל.

בברית בין הבתרים (בראשית טו, ז) אמר הקב"ה לאברהם אבינו: "אני ה' אשר הוצאתיך מאור כ שדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה". כלומר, התכלית שלמענה הציל הקב"ה את אברהם אבינו מאור כשדים היא בשביל לתת לו את הארץ. דהיינו שזה הדבר המרכזי שניתן לאברהם אבינו, ולמענו היה צריך להציל את אברהם אבינו.

ההתגלות הראשונה לאברהם אבינו - על ענין הארץ

כאשר הקב"ה בחר באבותינו והבטיח להם שמהם תצא האומה הנבחרת, בד בבד עם כך שהוא אומר להם שהוא בחר בהם ובזרעם, הוא מבטיח להם שהוא יתן להם ולזרעם את הארץ. אין הקב"ה מבטיח להם דבר אחר מלבד נתינת הארץ, ועל הבטחה זו הוא חוזר שוב ושוב, עד שלפעמים נראה הדבר כפלא מדוע חוזר הקב"ה על הבטחה זו פעמים רבות כ"כ.

חז"ל אומרים (בראשית רבה לך לך פל"ט) "ר' יצחק פתח שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך, אמר רבי יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל העולם".

מה אמר לו הקב"ה באותה התגלות גורלית: לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך (בראשית יב, א). זוהי ההתגלות הראשונה של הקב"ה לאברהם אבינו, ועל פסוק זה אומרים חז"ל את הדברים הנ"ל.

וכך אומרים חז"ל (שם וירא נב) "בשעה שבקשו אומות העולם להתעות אתי נגלה עלי הקדוש ברוך הוא ואמר לי - לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך וגו'". בדברי חז"ל אלו מבואר ג"כ שזוהי הפעם הראשונה שהקב"ה נגלה אל אברהם אבינו, כדי להצילו מאומות העולם שביקשו להתעותו, והדבר היחיד שהוא אמר לו היה: לך לך אל הארץ אשר אראך.

לאבותינו, ולאחר מכן הוא מתפלל "רחם ה' אלוקינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך.. ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו והעלנו לתוכה וכו'".

בימים נוראים סובבת כל התפילה על "ותמלוך אתה ה' לבדך על כל מעשיך בהר ציון משכן כבודך וירושלים עיר קדשך". את תפילות יום הכיפורים מסיימים באמירת "לשנה הבאה בירושלים". וגם את ליל הסדר - הלילה המקודש בשנה, מסיימים באמירה זו.

בברכת שבע ברכות מברכים "שוש תשיש ותגל העקרה בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה", ואח"כ "מהרה ה' אלוקינו ישמע בהרי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה".

כך ניתן להאריך רבות כיצד היהודי בכל ימי חייו מעלה את ירושלים על ראשו, אינו שוכחה בימים רגילים כבימי חג ומועד, הוא מתענה על חורבנה, משאיר אמה על אמה בביתו לזכר ירושלים, ומייחל כל ימיו לבנינה. באלפיים השנים שהיו עם ישראל בגלות, בכל שנות נדודיו, עם ישראל לא שכח את הארץ, והמשיך להיות קשור אליה באלפי נימים.

אולם בכל אופן אין די במה שמורגל אצל כל יהודי ובמה שמושרש אצלו מאבותיו. על האדם מוטל לעבוד על עצמו ולא להניח למרוצת ההרגל ולשאיר סיבות שמונעות אותו מלהתבונן בדברים האלו, וכפי שהבאנו בגליון הקודם מדברי הספר חרדים שמחויב כל אדם לחבב את ארץ ישראל ולבוא אליה מאפסי ארץ כבן אל חיק אמו.

וכך כותב ר' משה דוד וואלי (גדול בית מדרשו של הרמח"ל): "וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו. והנה העון הזה היה כל כך חמור לפניו ית', לפי שפגם בעיקר הכל שהיא האמונה. עד שממנו נמשכה הגזרה של הגלויות, כדי שיכירו וידעו הבנים שאין ארץ כארצם, ולא יתוקן עון המאיסה של האבות, עד שהבנים יביאו את עצמם לחשוך בה בחשק גדול, כענין שנאמר: אתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד - כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו, כלומר דהא בהא תליא, שלא יבא עת חנינה לציון, עד שבניה יחמדוה בתכלית החמדה והתשוקה".

את הכלים יש לנו, עלינו רק לנצל אותם, להתבונן בכל מה שאנו עושים ובכל מה שאנו אומרים, להתבונן ביופי הארץ ולעורר את החיבה המוטבעת אצלנו אליה, עד שיתקיים בנו דברי הכתוב "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו".

בברכת התורה העורר

לאחר מכן באותה פרשה הקב"ה מבשר לו ארבע פעמים שיקבלו בניו את ארץ ישראל:

- א. לאחר שהגיע אברהם אבינו לארץ נאמר "וי ראה ה' אל אברם ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת" (שם, ז).
 - ב. לאחר מכן, כאשר הוא נפרד מלוטו, אומר לו הקב"ה שוב "שא נא עיניך וראה מן המקום אשר ראתה שם צפנה ונגבה וקדמה וימה. כי את כל הארץ אשר ראה לך אתננה ולזרעך עד עולם. קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" (שם יג, יד - טו).
 - ג. בברית בין הבתרים מבטיח לו הקב"ה שוב שיהיו לו בנים, ושהם יקבלו את הארץ, "ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת. את הקיני ואת הקנזי ואת הקדמני. ואת החתי ואת הפרזי ואת הרפאים. ואת האמרי ואת הכנעני ואת הגרשי ואת היבوسی. (שם טו, יח - כא).
 - ד. בפעם הרביעית הקב"ה מבטיח לו את הארץ בזמן שהוא מדבר אתו על ברית המילה, ושם הוא אומר לו "והקמתי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריו לזרעך לזרעך עולם להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו. ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגרר את כל ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלקים" (שם יז, ז).
- שוב, מלבד ההבטחה של 'להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו' הוא אינו מבטיח לו שום דבר אחר מלבד הבטחת הארץ.

ההבטחה המרכזית לאבות

אצל יצחק אבינו ג"כ, בפעם הראשונה שה' נגלה אליו הוא מדבר אתו על ענין הארץ ומבטיח אותה לזרעו, וכך הוא אומר לו "אל תרד מצרימה שכן ב ארץ אשר אמר אליך. גור ב ארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצת האל והקמתי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך. והרב יתי את זרעך ככוכבי השמים ונתתי לזרעך את כל הארצת האל והתברכו בזרעך כל גויי הארץ". (שם כו, ב - ד).

וכך גם אצל יעקב אבינו, בהתגלות הראשונה של הקב"ה אליו הוא אומר לו - "אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק - הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך. והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגב ה'". (שם כח, יג - יד).

ואח"כ הקב"ה מבשר לו שני פעמים נוספות על הארץ:

בבואו מפדן ארם אומר לו הקב"ה "אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלצוך יצאו. ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך אחריו אתן את הארץ. (לה, יא - יב).

ובדרכו למצרים הקב"ה מבטיח לו כבר בפעם השלישית את הארץ, "ויאמר אלקים לישראל במראת הלילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני. ויאמר אנכי האל אלקי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם. אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך (שם מו, ב - ד).

מכל זה אנו רואים כיצד אצל אברהם יצחק ויעקב "היה קושר כל תקותו והבטחתו בהנחילו את ארץ הקדושה לבניו" (לשון האור שמח), זהו הנושא העיקרי עליו דיבר הקב"ה עם האבות, ועל דבר זה בלבד הבטיח להם הקב"ה שוב ושוב.

חיבת האבות לארץ ישראל

מצד שני אנו יכולים לראות כיצד אצל האבות עצמם, תפס ענין א"י מקום מרכזי, וכיצד בכל מקום שדיברו עם בניהם דיברו על הבטחה זו, ו.

כאשר יצחק אבינו נפרד מיעקב לפני לכתו לחרון, הוא מברך אותו על ענין הארץ בלבד (בראשית כח, ג - ד), כך גם יעקב לפני מיתתו מברך אותו שירש את הארץ (שם מח, ג - ד) ולפני מיתתו הוא מזכיר שוב את הברכה שבירכו ה' על ענין הארץ (שם מח, ג - ד); יוסף לפני מיתתו מברך את אחיו "ואלקים פקד יפקד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב" (שם נ, כד).

כך אנו יכולים לראות גם בהמשך אצל משה רבינו, וכך הדבר ממשיך לאורך כל נבואות הנביאים ושירות דוד המלך, כאשר כל מי שמתבונן בפשוטי המקראות, יכול להיווכח עד כמה תופס ענין ארץ ישראל מקום בראש, ועד כמה נחשבת ירושת ארץ ישראל כדבר מרכזי.

אין אנו צריכים להבין מדוע זה כך, משום שההבנה שלנו אינה אלא מגבילה, עלינו לראות מן התורה כיצד היא מתייחסת לדבר, ומזה עלינו ללמוד כיצד להתייחס אליו. ומכל מקום מה שאנו יכולים להבין בענין זה מדוע כ"כ חשוב הענין הזה של הארץ, משום שתמצית הקשר בין הקב"ה לעם ישראל עוברת דוקא דרך הארץ, וכמו שהארכנו בזה בגליון הקודם על פי דברי חז"ל (כתובות קי, ב) "כל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר 'כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים'".

וכך כותב רבינו בחיי (בראשית כד, ב) "וביאור המאמר הזה 'דומה', כמי שאינו מן האומה המיוחדת, ואין לו אותו אלוה המיוחד עליה שהוא אדון הכל יתברך". בזה אנו יכולים להבין את חשיבות ענין ארץ הקודש, שבה מתייחד עם ישראל, ובה תלוי כל הקשר בין עם ישראל ובין הקב"ה.

ה' אלוּקִינוּ עֲמֹנָה¹

נכון לשעת כתיבת שורות אלו נתונים יושבי ארץ ישראל תחת מלחמה שנכפתה עלינו ע"י שונאי ישראל המבקשים לכלות את עם ישראל היושבים בארץ היל"ת. בזמן זה "אויביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש. על עמך יערימו סוד... אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד" (תהלים פג). מטרתם המוצהרת היא, להרע ליושבי הארץ היהודים ע"מ להפריע לשיבתם בארץ, כדי ליצור הוכחה מדומה כי להם הארץ והם הם העם הנבחר ח"ו, וכפי שאומר דוד המלך בהמשך הפרק שם "אשר אמרו נירשה לנו את נאות אלוקים". ומפרש המלבי"ם "אשר אמרו, יען שאמרו, נירשה לנו את נאות אלהים, כמ"ש בתפלת יהושפט בד"ה (שם) הם גומלים עלינו לגרשנו מירושתך אשר הורשתנו".

אך כידוע, הנהגת הבורא יתברך היא שדוקא הרע מכלה עצמו, ודווקא אותם פעולות שבהם הוא מנסה להילחם בה; הם אלו שגורמות שיתקיים רצון ה'; וכפי שהיה אצל המן שהכין לעצמו את העץ אשר נתלה עליו (עי' רמח"ל דעת תבונות סי' מח). כך אנו רואים ג"כ בענייננו. דווקא ע"י התקפותיהם ונסיונותיהם להזיק ליושבי הארץ היהודים ולהטיל מורך בלבבם למען יעזבו את הארץ, דווקא מתוך כך אנו רואים את ניסי ה'; את שמירתו על עמו ישראל, ואת רצונו להנחיל את הארץ דווקא לזרע אברהם עבדו.

ככל שעוברים הימים אנו רואים יותר כיצד שומר השי"ת על יושבי ארץ ישראל בשמירה על טבעית, שוב ושוב אנו רואים כיצד למרות שמצד אחד א"י, עפ"י דרך הטבע, היא המקום המאויים ביותר, אך מאידך א"י היא המקום השמור והבטוח ביותר. דוקא כאן, למרות כל האימים, ישנה שמירה מיוחדת של הקב"ה על עמו ישראל.

כל העולם עומד ורואה כיצד הם זורקים מאות טילים שבאופן טבעי היו אמורים לגרום לאלפי הרוגים. אך לא. יש ניסים ממש. וכולם רואים שיד ה' עשתה זאת. הקב"ה מראה לכל העולם כמה הוא אוהב את עמו ישראל. אין לו שום עניינים אחרים בעולם, רק עם נחלתו. וגם הסבל שיש, אלו מכות הספוגים באהבה אין קץ.

[וכאשר נשאל אחד מבכירי החמאס "האם אתם כאלו לא יוצלחים, שאינכם יודעים לכוין למטרה", ענה: "אנחנו יודעים לכוין, אבל האלקים של היהודים מזיז את הטיילים הצידה". ובאמת זה פלא מדוע הם ממשיכים למרות שהם רואים ברור שאלקי ישראל אינו נותן להם להזיק לעמו ישראל, ופעולותיהם נידונו מראש לכשלון חרוץ. ואולי הקב"ה מכביד את לבם כפי שהכביד את לב פרעה - למען ספר שמי בכל הארץ].

את השמירה הזו אנו רואים לא מהיום, אלא בכל המלחמות שהיו בארץ. מאז נס אל עלמיין המפורסם עד ימינו, אנו רואים הגנה שמימית מיוחדת על יושבי ארץ ישראל, ובעיקר במלחמות האחרונות ממש, מאז מלחמת המפרץ, כאשר אנו רואים בעינינו כיצד "פול מצדך אלף ורובה מימינך - אליך לא יגש", ומן הצד השני - "רק בעיניך תביט ושלמת רשעים תראה", ואת כל זה לא שייך להסביר בהסבר אחר מלבד מה שאומר המשך הפסוק - "כי אתה ה' מחסי".

דברים אלו צריכים לגרום אצלנו קידוש ה'; כאשר אנו רואים את שמירתו של הקב"ה על עמו ישראל, היושבים בארץ ישראל. ומצד שני דבר זה צריך לחזק אותנו בהבנה שאין כל מקום להכנס לפחד ובלבול, שאיננו יודעים מה ילד יום ומי יודע מה יקרה לנו וכדו'. שהרי אנו רואים שהקב"ה שומר על יושבי הארץ, ורצון הקב"ה הוא שעמו ישראל ישב בארץ בבטחה.

עלינו לדעת שמי שהביא אותנו לכאן ומי שקיבץ לפה כשבע מליון יהודים, ומי ששומר עליהם בשמירה עליונה כל הזמן, זה הקב"ה אדון העולם השליט הכל יכול, והוא ימשיך לשמור עלינו.

וכך מובא על הגרא"ז מלצר זצ"ל: "בימי המצור על ירושלים - יום לפני שנפצע, החלה הפגזה כבדה, אותה שעה ישבו בביתו מספר אנשים, אמר להם אז רבנו: הקב"ה לא קבצנו כאן כדי להשמידנו". (דרך עץ החיים ח"ב עמ' 460).

לדבריו של הגרא"ז מלצר זצ"ל אפשר להביא מקור מדברי הנביא (יחזקאל לח): כאשר הוא מתנבא על מלחמת גוג ומגוג הוא אומר: "מימים רבים תפקד, באחרית השנים תבוא, אל ארץ משובבת מחרב, מקבצת מעמים רבים על הרי ישראל אשר היו לחרבה תמיד, והיא מעמים הוצאה וישבו לבטח כלם". ומפרש רש"י: "והיא מעמים הוצאה. והיה לך לשום על לב שהיא מעמים הוצאה, והמוציאה מן העמים לא יעזבנה בידך".

כלומר: א. "היה לך לשום על לב שהיא מעמים הוצאה". - שגוג יבין - שאומת ישראל לא "יצאה" מעצמה מבין העמים, אלא היא "הוצאה" בידי הקב"ה אדון העולם, שהרי בדרך הטבע לא היו עם ישראל יכולים להתקבץ אם לא שהקב"ה הביאם אל הארץ.

ב. "והמוציאה מן העמים לא יעזבנה בידך". - וממילא עליך להבין שאם הקב"ה הוא שהביא את עמו לארצו, לא יעלה על הדעת שזה בשביל שאח"כ גוג יבא להשמידם עליה ח"ו.

וכמו שכתב רמ"ד וואלי, (גדול בית מדרשו של הרמח"ל. דברים, משנה למלך, עמוד רס"ז): "כי אין בגידה בקדושה חלילה חלילה, ואם הוא בא, אינו בא אלא כדי להושיע, שאם רצונו להכשיל ח"ו מפני העונות, אינו בא עמהם, ואדרבא מסתלק מעליהם".

ואף אנו נאמר, אין כל הסבר טבעי לשמירה המיוחדת על יושבי הארץ בזמן הזה, המצטרפת לשמירה של כל השנים של הקב"ה על יושבי הארץ, ולתופעה שהקב"ה קיבצנו לארץ ישראל, וממילא עלינו להבין מכך שרצון הקב"ה הוא שניצל, ושנמשיך להתקיים בארץ ישראל בשלווה ובבטחון על אדון כל הארץ שלא יעזבנו.

כך תתחזק אצלנו ההכרה, ותתברר לעיני אומות העולם, ש"הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל", ובכך יתברר ג"כ לעיני כל, שרצון הקב"ה להנחיל את ארצו לזרע אברהם עבדו, "שאם יאמרו אומות העולם לישראל, ליסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

עלינו להזכיר לעצמנו שוב ושוב את השמירה העל - טבעית שאנו רואים שהקב"ה שומר עלינו, וזכירה זו תגבר על זכרון הסכנה שעל פי דרך הטבע. וכמו שכתב רבי משה דוד וואלי (דברים משל"מ, עמ' קיב בד"ה לא תירא מהם): "והנה כל אומנותו של יצה"ר היא להשכיח את דרך הפלא ולהזכיר את דרך הטבע כדי להפחיד את האדם, ואתה כנגדו תזכור את דרך הפלא כדי להפיג את פחדך, ולהבטיח את עצמך דמאן דאחמי לך בעילאי יחמי לך בתתאי, וזהו שאמר "זכור תזכור את אשר עשה ה' אלקיך לפרעה ולכל מצרים".

"ומ"ש בכפל הלשון "זכור תזכור", כי כשם שהוא ישתדל להשכיח כמה פעמים, כך אתה תקפוץ כנגדו ותשתדל כמה פעמים להזכיר, עד שהזכירה שלך תתגבר על השכחה שלו, ותבטח בעוזך בבטחון השלם".

"וכל שכן שיש לך להזכיר לעצמך כמה וכמה דברים מדרכי הפלא זו אחר זו, שאם לא תועיל האחת תועיל האחרת, והיצה"ר אין לו להזכיר לך כדי להפחידך, כי אם דבר אחד בלבד שהוא דרך הטבע הגרוע".

¹ עקב המצב בארץ הקודש אנו מביאים את הדברים האלו במקום המדור מדברי חז"ל.

מדברי רבותינו

לא חדלו לדרוש לה ולהשתדל לעלות אליה תמיד

רוב החביבות שהראו לה חז"ל דהו נקטי במיצרא, מינשק כיפי, מיגנדרו בעפרא, וגם החכמים לאחר התלמוד לא חדלו לדרוש לה ולהשתדל לעלות אליה תמיד, וכמה קדישי עליון שמסרו נפשם עליה, כמו שמסופר על ריה"ל בעל הכוזרי, ובימי חכמי צרפת רבותינו בעלי התוספות ז"ל והרמב"ן ז"ל שהיה בימיהם נתעוררה תנועה חזקה ועצומה בקרב ראשי אב"י ועדת חכמים רבים ונכבדים התנדבו לעלות לארה"ק ויכוננו שם ישיבות מפוארות, המה עוררו את ארצנו לתחייה וינערו שממותיה מעליה ומני אז ינהרו אליה בכל דור ודור חכמים ושלמים צדיקים וחסידים לחונן עפרה ולקבוע בה מקומם, ואף כי בימים ההם כל הדרכים היו בחזקת סכנה ופקידי הארץ משלו בעריצות ושרירות לב והיו נתונים לשמה ומשיסה וחיהם היו תלויים להם מנגד...".

הגדול ממינסק. (ארץ ישראל בספרות השו"ת כרך ג' עמ' סא - סג).

ויפליגו לרומם ערכה בהפלגות גדולות ועצומות

"אך מה לנו לפלפל הרבה ולמצות עומק הדין, לענין מעשה רב לנו רב בראותנו איך אבותינו הראשונים קדושינו ונביאינו חבבו את הארץ ויוקיריה, וחכמי המשנה והגמרא סלסלוה ויתנו לה כבוד ופאר באומר ומעשה ויפליגו לרומם ערכה בהפלגות גדולות ועצומות שאלמלא נאמרו מפיהם אין אנו רשאים לאומרם, למשל אומרם בתוספתא דע"ז כל זמן שאתם בארץ הריני לכם לאלוקים אינכם בארץ איני לכם לאלוקים, ואמרו בכתובות הדר בא"י שרוי בלא עוון והמהלך בה ד' אמות מובטח לו שהוא בן העוה"ב, והקבור בה כאילו קבור תחת המזבח, ועוד להם כמה מאמרים כאלה בבבלי וירושלמי אשר עצמו מספר.

סיפורים ופנינים מדברי רבותינו

הסבא מסלבדקה

היה קשור בקשרי אהבה לארץ

לאחר שמדינת ליטא התבססה, התחילה לצמצם לאט לאט את זכויות היהודים שהעניקה להם ביד רחבה בראשית יסודה, ובתוך שאר הגזירות הוציאה פקודה שהיא תכיר בזכויות סמינר לרבנים רק לשיבות אלה שינהיגו לימוד השפה הליטאית והשכלת חול... נפלה ההחלטה לדחות את התערבות הממשלה בתכנית הלימודים. וביום בהיר אחד, בקיץ תרפ"ד קיבלו חלק גדול מתלמידי סלבדקה פקודה להתייצב לגיוס בצבא הליטאי... מצב זה הביא לידי כך שמנהלי הישיבה באו לידי החלטה דרסטית מאד, להעביר מיד חלק מהישיבה לארץ ישראל.

ר' נתן צבי היה קשור בקשרי אהבה לארץ מקדמת דנא, ועוד לפני המלחמה העולמית גילה את רצונו לפני מקורביו לקחת מנין בחורים מן הישיבה ולעלות איתם ארצה. גם בשנת תרע"ג כשר יעקב דוד (רידב"ז) התיישב בצפת ביחד עם חתנו ר' יוסף קנוביץ מתלמידיו של ר' נתן צבי, תכנן רנ"צ לייסד בצפת ישיבה... ר' נתן צבי לא התיימש משאיפתו לעלות לארץ, וכידוע רעיון זה נמנה בין קבלותיו שהיה מקבל על עצמו בכל ערב יום הכיפורים. והנה כעת כשבאה דחיפה לכך גם מהחוץ, ראה בזה יד ההשגחה העליונה וחייב את הצעד הבא...

כיבוד שבילי א"י - גמרא מפורשת היא

מאז עלייתו של רנ"צ התחילה תקופה חדשה בישיבה, ואולי גם בחייו של ר' נתן צבי... הוא היה שופע רעיונות ללא הרף, וכל היום לא פסק פיו מלהטיף שיחותיו לפני התלמידים. פניו הבהיקו כאילו באור חדש, מצחו הרחב נצנץ בזוהר מיוחד, זקנו הצח היורד על פי מדותיו הבריק מלובן ושפתותיו דובבו בלחש ללא הפסק כאילו מאליהן ופלטו פנינים יקרים שהרהיבו את הדעת והרחיבו את המחשבה. ואם כי הדברים היו רעיונות שכליים ונאמרו תוך קור רוח, ניכרים היו רגשי הקודש שלהטו מתחתם וההתפעלות החבויה שיקדה מאחוריהם, ומי שהסתכל הרגיש שלא פעם עמדו דמעות בעיניו מרוב התרגשות, ויש אשר שמו מחנק בגרונו והיה נאלץ להפסיק מה עד אשר הבלג עליהן והמשיך בדבריו.

ר' נתן צבי גילה חיבה יתירה לארץ הקודש, שהיתה מתבטאת בצורות שונות. כדאי לציין עובדה אחת. בימים הראשונים להתישבותו בחברון, יצא בבוקרו של יום קיץ אחד, בשעה מוקדמת לפני התפילה לטייל על הכביש הראשי המוליך ירושלימה, ותוך הליכתו התכופף כמה פעמים לסלק אבנים יחידות שהיו מוטלות על הדרך. מלוויו חשבו שכונתו להסיר תקלה מרשות הרבים שיש בזה משום מצוה. ברם כששאלו את פיו אם כיוונו לדעתו, הסתכל בהם בעינים תמהות ואמר כי הרי זו גמרא מפורשת: "ר' חנינא מתקן מתקן מתקליה", ומסביר רש"י: "משווה ומתקן ממשולי העיר מחמת חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו ומחזר שלא יצא שם רע על הדרכים". (תנועת המוסר ח"ג פרק ז').

ר' יוסף חיים זוננפלד

הגיע הזמן לחסל את העסקים ולעלות לארץ ישראל

ביטויי החיבה והכמיהה של מורנו לבנין הארץ, שנטפו שפתותיו בכל עת מצא יש בהם כדי למלא כרכים שלמים, הצגנו כאן דוגמאות והתבטאויות בודדות שללמד על אחרים יצאו, כי לא היתה אצלו שעה פנויה מלהגות ולערוג להקמת שכונת מגורים ולשובם של בני א"י אל שלחן אביהם, והנה סיפור אחד מיני רבים שנלקט באקראי מפי זה שהיה מרא דעובדא ומעשה שהיה כך היה:

בשנת תרצ"א שנה אחת לפני פטירתו של מורנו, ביקרה בירושלים משלחת נכבדים מקלויזנבורג, שבה השתתף מר לוי קוש ועוד ארבעה עשירים מנכבדי העיר. במשך שהותם בירושלים היו נוהגים לסעוד את הסעודה השלישית על שולחנו של מורנו, ולקלוט בדחילו וברחימו כל רחש והגה שיצאו מפיו.

כשבאו לקבל ברכת פרידה לפני שובם לארצם, שאלוהו חברי המשלחת מה עליהם למסור בשמו לקהילת קלויזנבורג הגדולה. קם מורנו מכסאו, וכדרכו בשעה של התרגשות, השעין כפות ידיו על שולחנו ואמר: "הגידו לכל היהודים בקלויזנבורג ובגלילותיה, וביחוד לאולמנים, כי עתה הוא הזמן לחסל את העסקים ולעלות לארץ ישראל, ואין לחכות יותר..." (האיש על החומה ח"ב עמ' 154).

אסור לנו לוותר מפני הפחד על שום רובע ושום פינה בירושלים

חיבתו העזה לארץ הקודש מצאה לפעמים ביטויים מוחשיים שהדהימו גם את אלה שידעוהו והכירו את להט נפשו לחיבת הארץ, והנה מה שמספר הרב משה בלוי על אחד הגילויים האלו: "בפרוע פרעות בישראל בשנת תר"פ, והיציאה מפתח הבית היתה כרוכה בסכנת נפשות בפועל ממש, ורבינו זיע"א קיבל עליו מאתמול ליום זה מצוות מוהל בברית מילה, לא הועילו כל תחנוני בני הבית והוא הלך עטוף בטלית ותפילין לברית המילה לבדו, מביתו דרך שער שכם, המקום המסוכן ביותר, עד למקום הברית. ושמחתו אחרי כן היתה עצומה מאד, כשנתברר לו שאם לא היה בא לא היו מלים את התינוק מפני ששום מוהל לא רצה לבא בזמן סכנה כזה.

שאלתי את רבינו: "אמנם שלוחי מצווה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן אבל היכא דשכיח הזיקא שאנני? והוא השיב לי: "אין, הם לא יעשו לי רעה", ועל שאלתי השנייה: "מדוע בחר דרך שער שכם המסוכן ולא דרך שער יפו המסוכן פחות? השיב - מה? וכי נפקיר את שער שכם? הלא אם אנו נפחד ללכת ברחוב זה, יחשבו הם שבאמת הצליחו לגרש אותנו מהרובע, לא, זה לא! אסור לנו לוותר מפני הפחד על שום רובע ושום פינה בירושלים". (שם עמ' 173).